

УДК 339.7:330.341.1:330.

І.А. Сільченко

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Анотація. Розглянуто основні тенденції та проблеми інноваційного розвитку України. Визначено актуальні проблеми та протиріччя інноваційного розвитку України в умовах євроінтеграції. Запропоновано напрями удосконалення інноваційної діяльності в Україні.

Ключові слова: інноваційна політика, модель інноваційної політики, стратегія інноваційного розвитку, інструменти інноваційної політики, європейська інтеграція.

Summary. Main trends and problems of innovative development of Ukraine are searched. Actual problems and contradictions of innovative development of Ukraine in terms of European integration are determined. Direction of improvement of innovation activity in Ukraine are suggested.

Key words: innovation politics model of innovation policy, strategy of innovative development, instruments of innovate policy, European integration.

Постановка проблеми. Зважаючи на активізацію процесів євроінтеграції України, зміну напрямів розвитку виробничої сфери, сфери послуг, основних ринків української продукції, джерел і напрямків внутрішніх і закордонних інвестицій, вимог до технічного рівня продукції, останнім часом для України актуальною стає розробка нової інноваційної політики країни, яка гармонізуватиме з процесами інноваційного розвитку ЄС в цілому. Така політика має бути науково-обґрунтованою, відповідати інтересам українського народу, враховувати стан і тенденції інноваційного розвитку розвинених країн, забезпечувати інтенсивний економічний розвиток, що базується на сучасних і перспективних інноваціях на середньо та довгострокову перспективу.

Інновації в даний час широко визнаються в якості ключової рушійної сили економічного зростання і розвитку. Тому інноваційна діяльність є складним процесом перетворення новостворених ідей та знань в економічні відносини. Якісні зрушення в сучасній економіці афішують значне перегрупування чинників і джерел, що визначають економічний розвиток. Можливості традиційних ресурсів економічного зростання, що звужуються, пов'язані як з наближенням фізичних меж їх використання, так і з ефективністю, що постійно знижується зі збільшенням витрат. Це означає, що домінантою в становленні моделі економічного зростання у XXI ст. повинна стати система інноваційних процесів, наукових знань, нових технологій, продуктів і послуг.

Інноваційність стає невід'ємною характеристикою сучасної економіки. Це в рівній мірі відноситься як до держав і їх співтовариств, так і до окремих компаній. Інноваційна спрямованість – імператив не лише сьогоднішнього дня, але й найближчого майбутнього людської діяльності у будь-якій сфері [1].

Євроінтеграція України у світовий економічний простір не лише створює передумови для подальшого поступального розвитку нашої країни, але і висуває жорсткіші вимоги до підвищення її конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та реалізації інноваційної політики країни постійно перебувають у полі зору численних авторів, зокрема мають місце ґрунтовні публікації щодо узагальнення закордонного досвіду формування та розвитку інноваційної політики, реформування інноваційної політики підтримки та контролю за інноваційними процесами, що мають місце в науково-технічній, виробничій та інших сферах соціально-економічного життя країни [2, с. 56].

Останнім часом значний обсяг наукових праць присвячується інноваційній тематиці, проблемам формування та реалізації інноваційної політики України. Проблеми інноваційної політики розвитку національної економіки досліджували вітчизняні вчені: О. І. Амоша, Ю. М. Бажал, А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, М. П. Денисенко, М. М. Єрмошенко, Т. М. Качала, Т. Т. Ковальчук, С. В. Козаченко, В. І. Міщенко, В. С. Новицький, П. І. Саблук, Д. М. Стеченко, В. Г. Федоренко,

© І.А. Сільченко, 2016

Бібліографія ДСТУ:

Сільченко І.А. Інноваційна політика України в умовах євроінтеграції / І.А. Сільченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2016. – №3 (35). – С. 12-16

References (APA):

Silchekno, I. (2016). Innovatsiina polityka Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Innovation policy of ukraine in conditions of european integration]. Visnyk Berdians'koho universytetu menedzhmentu i biznesu, 3(35), 12-16 (in Ukr.)

М. Г. Чумаченко, В. К. Черняк, В. Я. Шевчук, Г. К. Яловий та ін.

Метою статті є вивчення основних тенденцій та проблем інноваційного розвитку України та визначення актуальних проблем і протиріч інноваційного розвитку України в умовах євроінтеграції, а також напрямів удосконалення інноваційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на те, що Україна володіє багатьма ресурсами, запасами в індустріальній, культурній, природній, технологічній та науково-освітній сферах, вона досі суттєво відстає від розвинутих країн світу. Стан інноваційної діяльності в Україні визначається більшістю експертів-науковців як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово-розвинених країнах і потребам інноваційного розвитку.

Вітчизняна економіка має досить значний інноваційний потенціал, реалізація якого дозволить успішно конкурувати на світових ринках. Стратегічним пріоритетом України у контексті забезпечення національної конкурентоспроможності в постіндустріальній системі господарства є опанування науково-технологічною моделлю економічного розвитку. Для цього існують такі об'єктивні передумови, як наявність визнаних у світі особистих наукових шкіл та унікальних технологій, здатних забезпечити розвиток високотехнологічного виробництва на рівні найвищих стандартів [3, с. 32].

Україна належить до групи країн з дуже низьким рівнем високотехнологічної продукції в експорті (5%), у той час як у середньому в світі цей показник досягає 21% (Філіппіни – 65%, Ірландія – 41%, США – 32%, Росія – 13 %).

Сьогодні Україна займає 56-е місце в рейтингу найбільш інноваційних країн планети (Global Innovation Index). У порівнянні з 2015 роком країна поліпшила свою позицію на 8 пунктів.

У ТОП-10 Global Innovation Index входять, Швеція, Сполучене Королівство, Швейцарія, Сполучені Штати, Фінляндія, сингапур, Ірландія, Данія, Нідерланди і Німеччина.

В цілому до рейтингу включено 128 країн. Торік інноваційний потенціал України був оцінений вище – країна займала 64-е місце [4].

Експерти Світового економічного форуму оцінюють Україну в рейтингу таким чином: банківський сектор – 138 місце, рівень захисту прав дрібних акціонерів – 138 місце, ефективність використання законодавчої бази у врегулюванні суперечок – 138 місце, рівень захисту прав власності – 135 місце, незалежність юстиції – 134 місце, неетична поведінка в компаніях – 130 місце, рівень економічної свободи – 162 місце. Серед небагатьох показників, за якими Україна має ви-

сокий рейтинг (з точки зору роботодавців), – висока продуктивність праці – 26 місце, низькі витрати на зарплату – 21 місце, а також легкість, з якою можна звільняти робітників – 18 місце, якість освітньої системи – 56 місце, якість діяльності наукових установ – 42 місце, якість життя – 73 місце [5].

За роки незалежності України частка ВВП, яка витрачалась на НДДКР, скоротилась майже удвічі з 1,36% до 0,81%. Такий рівень науково-технічної діяльності особливо небезпечно виглядає на тлі євроінтеграції. На Лісабонському саміті глави країн ЄС домовились, що сукупні витрати на НДДКР у ЄС мають зрости до 3% від ВВП співдружності.

Складність реалізації інноваційно-інвестиційної політики держави може полягати в тому, що швидких та узгоджених змін потребують фактично усі механізми державного управління інноваційно-інвестиційним комплексом. Важливість формування та реалізації механізмів державної інноваційної політики зумовлюється посиленням євроінтеграційних інтересів України. При цьому не слід забувати: інтеграція здійснена та взаємовигідна тоді, коли країна, що інтегрує, відповідає критеріям та вимогам тієї системи, з якою посилюється взаємодія. Ці критерії стосуються найрізноманітніших аспектів функціонування господарства і, перш за все, інноваційно-інвестиційного комплексу. Наприклад, країни Європейського Союзу створили європейське інноваційне табло зі сформованими категоріями та індикаторами, які згруповані за такими напрямками:

- людські ресурси (дипломовані професіонали з науково-технічною освітою; населення з освітою, вищою за середню; зайнятість у середньо- та високотехнологічному підприємстві; зайнятість у високотехнологічному сервісі);

- створення новочасних знань (загальні бюджетні витрати на дослідження і розробки; витрати бізнесу на дослідження і розробки; – патентні заявки; – передавання і застосування знань (малі й середні інноваційні підприємства у промисловості, у сфері послуг; витрати на інновації у виробництві, витрати на інновації у сфері послуг);

- фінансування інновацій (частка інвестицій у високотехнологічний венчурний капітал; частка венчурного капіталу на ранніх стадіях у ВВП; продаж нових ринкових продуктів; витрати на інформаційно-комунікаційні технології) [6].

Підприємства України потребують постійних, стабільних змін та запозичення досвіду й практики іноземних підприємств у сфері активізації інноваційної діяльності. Україна здатна застосувати деякі з методів покращення інноваційної активності, що дозволить збільшити конкурентоспроможні позиції на світовому ринку товарів та послуг.

Основними актами у сфері інновацій східно-європейських держав ЄС останні десять років є національні операційні програми та плани розвитку науки, розробок та інновацій, що є комплексними документами, які найчастіше включають цілі, механізми фінансування; завдання зі створення інноваційної інфраструктури, трансферу технологій, інтернаціоналізації досліджень, а також суми фінансування. Суттєва роль приділяється координації діяльності державних органів, зазначенню індикаторів виконання і засобам моніторингу та оцінки. В Україні є невідомим принцип довгострокового планування розвитку економіки з визначенням фінансових та організаційних механізмів реалізації. Окремі галузеві програми, як правило, не пов'язані між собою та не забезпечуються фінансуванням.

Серед основних проблем фінансування інноваційної діяльності в Україні у контексті євроінтеграції слід виділити такі: обмежені можливості залучення державних ресурсів; дефіцит власних ресурсів суб'єктів економіки; нерозвиненість інституційних інвесторів (банків, страхових компаній, інвестиційних фондів і компаній, фондового ринку тощо); нерозвиненість інноваційної інфраструктури; відсутність дієвої правової бази залучення коштів іноземних інвесторів, в т. ч. венчурного фінансування. В Україні досі не створено жодного інвестиційного банку довгострокового кредитування, не виконується рішення щодо створення Державного банку реконструкції та розвитку. Обсяги інвестицій, які надходять в Україну залишаються низькими, а їхня структура не дає можливості говорити про їхній інноваційний характер.

Для держав ЄС характерним є запровадження комплексної підтримки інноваційної діяльності,

що включає фінансові, кредитні, податкові механізми, розвиток інфраструктури, поглиблення кооперації наукових установ та підприємницького сектору держав ЄС зі здійснення проектів. Вказане в Україні не реалізовано.

Обговорення та вирішення зазначених питань є нагальним щодо інтеграції України та Європейського Союзу в сфері інновацій.

Перспектива членства у ЄС є стратегічним орієнтиром українських прагнень до перетворення і ключовою метою, заради якої проводяться реформи. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Одним із напрямів реалізації державної інвестиційної політики України в умовах євроінтеграції є здійснення інвестиційної реформи. Загальною та основною метою цієї реформи є активне залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України, формування позитивного інвестиційного іміджу України в світі, а також позиціонування України як фінансового, політичного та бізнес центру в Східній Європі [7].

Національні інвестиційні проекти є пріоритетним напрямом діяльності держави у реалізації інвестиційної реформи, оскільки дозволяють ефективно впроваджувати інновації у виробництво, а також створювати нові індустрії в Україні.

Статус національних проектів надано тринадцяти проектам в межах п'яти пріоритетів (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку (національні проекти)

<i>Пріоритетний напрям соціально-економічного та культурного розвитку</i>	<i>Національний проект</i>
Нова енергія	Нова енергія «LNG Україна» – створення інфраструктури постачання скрапленого газу в Україну. «Енергія природи» – будівництво комплексу вітрових, сонячних та малих гідроелектростанцій, виробництво твердого альтернативного палива.
Нова якість життя	«Чисте місто» – система комплексів з переробки твердих побутових відходів. «Якісна вода» – забезпечення населення України якісною питною водою. «Місто майбутнього» – формування стратегічного плану та системи проектів розвитку міста. «Вчасна допомога» – утворення єдиних регіональних оперативного-диспетчерських служб з використанням сучасних GPS-технологій для зменшення часу прибуття бригаад швидкої медичної допомоги до пацієнта.

Пріоритетний напрям соціально-економічного та культурного розвитку	Національний проект
Нова інфраструктура	«Повітряний експрес» – залізничне пасажирське сполучення м. Київ – міжнародний аеропорт «Бориспіль» і будівництво інших інфраструктурних об'єктів Київського регіону.
	«Індустріальні парки України» – створення промислово-виробничої інфраструктури.
	«Технополіс» – створення інфраструктури інноваційного розвитку та високих технологій.
Агроперспектива	«Зерно України» – програма розвитку зерновиробництва з високими виробничими та економічними показниками.
	«Відроджене скотарство» – розроблення та реалізація програми розвитку скотарства.
	«Зелені ринки» – створення мережі регіональних оптових продовольчих ринків.

Джерело: [8]

Для досягнення своєї мети уряд має заохочувати співпрацю зацікавлених сторін серед державних і приватних підприємств, прямувати у напрямку диверсифікації та стимулювати підприємницькі устремління як окремих учасників, так і малих, середніх та великих підприємств, які можуть грати зростаючу роль у національній та світовій економіці.

Зарубіжний досвід свідчить, що уряди успішних інноваційних країн здійснюють зміни в законодавстві, організаційній та фінансовій сфері підприємств, що стимулює активізацію інноваційної діяльності. На територіях цих країн за підтримки держави виникають інноваційні кластери, що сприяють тісному співробітництву та обміну знаннями, ресурсами, кадрами тощо. Для реалізації відповідних заходів в Україні необхідна ефективна державна інноваційна політика, яка дозволить активізувати інноваційну діяльність як на регіональному рівні, так і на рівні підприємств.

Висновок. З міжнародного досвіду відомо, що для інтенсивного науково-технічного розвитку темпи зростання інвестицій в високотехнологічний сектор повинні перевищувати й перевершувати темпи зростання ВВП. Це пов'язано з необхідністю постійного та неодмінного фінансування базисних інновацій, результат застосування яких неможливо одержати за один рік. Визначальними дестабілізуючими факторами інноваційного розвитку є політико-економічні та політично-правові фактори, які в Україні протистоятимуть створенню умов до інноваційного розвитку та приречуть вітчизняну економічну систему на подальше пригнічення, якщо не будуть вжиті надзвичайні заходи по становленню принципово нового підходу до вирішення цієї проблеми.

Література

1. Мартиненко В. Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні / В. Ф. Мартиненко. — К. : НАДУ, 2005. — 293 с.

2. Атаманова Ю. Державна інноваційна політика: проблеми правового визначення та законодавчого закріплення / Ю. Атаманова // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2007. — № 6. — С. 49–59.

3. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення : моногр. / О.І. Амоша, В. П. Антонюк., А. І. Землянкін та ін. — Донецьк : НАН України, Ін.-т. екон. та пром., 2007. — 328 с.

4. Украина повысила свой рейтинг в Global Innovation Index. — Режим доступу :

5. Шніцер М. Порівняння економічних систем : пер. з англ. / М. Шніцер. — К. : Основи, 1997. — 519 с.

6. Формування галузевих ринків України: перехідний період / за ред. В. О. Точиліна. — К. : Фенікс, 2004. — 332 с.

7. Агентство з інвестицій та управління Національними проектами. — Режим доступу : <http://www.ukrproject.gov.ua>.

8. Про затвердження переліку проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку (національні проекти). — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1256-2010-%D0%BF>.

REFERENCES

1. Martynenko V.F. (2005) Derzhavne upravlinnya investytsiynym protsesom v Ukraini [State management of investment process in Ukraine]. Kyiv: NADU (in. Ukr.).

2. Atamanova Yu. (2007) Derzhavna innovatsiyna polityka: problemy pravovoho vyznachennya ta zakonodavchoho zakriplennya [State innovation policy: problems of legal definition and legislative fastening]. Teoriya i praktyka intelektual'noyi vlasnosti. 6.49-59 (in. Ukr.).

3. Amosha O. I., Antonyuk V. P., Zemlyankin A. I. ta in. Aktyvizatsiya innovatsiynoyi diyal'nosti: orhanizatsiyno-pravove ta sotsial'no-ekonomichne zabezpechennya [Activation of innovative activity: organizational, legal and socio-economic support]. Donetsk: NAN Ukrayiny, In.-t. ekon. ta. prom. (in. Ukr.).

4. Ukrayna povysyla svoy reytynh v Global Innovation Index [Ukraine improved its ranking in Global Innovation Index] (Electronic edition). Retrieved from <http://albatros.travel/ukraine-improves-its-rating/>

5. Shnitser M. (1997) Porivnyannya ekonomichnykh system [Comparison of economic systems]. Kiyv: Feniks (in. Ukr).
6. Tochylna V. O. (Ed.) (2004) Formuvannya haluzevykh rynkiv Ukrainy: perekhidny period [The formation of the industrial markets of Ukraine: the transition period]. Kiyv: Feniks (in. Ukr).
7. Ahentstvo z investytsiy ta upravlinnya Natsional'nymy proektamy [The Agency for investment and National projects] (Electronic edition). Retrieved from <http://www.ukrproject.gov.ua>.
8. Pro zatverdzhennya pereliku proektiv iz priorityetnykh napryamiv sotsial'no-ekonomichnoho ta kul'turnoho rozvytku (natsional'ni proekty) [About approval of the list of projects in priority areas of socio-economic and cultural development (national projects)] (Electronic edition). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1256-2010-%D0%BF>.